

## Samenvatting Effectevaluatie Leerlingen '4VuurwerkVeilig' Gooi en Vechtstreek

In de effectevaluatie onder leerlingen worden verschillende steekproef getallen genoemd, zoals n=292 en n=203. De steekproef n=203 is kleiner omdat deze onderwerpen binnen een andere vragenlijst zijn gesteld. Zo komen de vragen van n=292 uit de procesevaluatie en n=203 uit de effectevaluatie.

### Kennisniveau (n=292)

De leerlingen geven aan dat ze er een beetje (27%) tot heel veel van hebben geleerd (61%). Van de leerlingen, die hebben aangegeven dat zij een beetje tot heel veel hebben geleerd door de les, geeft driekwart aan dat zij nu anders met vuurwerk om zouden gaan. Daarnaast geeft ook zelfs iets meer dan een kwart van de leerlingen, die (bijna) alles al wisten voor de les, aan dat zij nu anders met vuurwerk om zouden gaan. Dit geeft aan dat de les veel indruk maakt op de leerlingen en hen tot nadenken aanzet, ook de leerlingen die al voldoende kennis hadden over vuurwerk.

Van de leerlingen die zeiden dat ze niet anders zouden omgaan met vuurwerk na het volgen van de '4 vuurwerk veilig' les, gaven de meeste leerlingen aan dat zij al heel voorzichtig deden (66%), geen vuurwerk afsteken (15%) of alles al wisten (9%). Van de leerlingen die naar eigen zeggen wel anders om zouden gaan met vuurwerk, gaven de meesten aan dat zij veel geleerd hebben van de les en voorzichtiger zullen zijn met vuurwerk (43%). De kinderen zullen nu eerder de gebruiksaanwijzing lezen (9%), meer afstand bewaren tot het vuurwerk (7%), geen nylon jas of capuchon meer dragen (6%) of een lontje gebruiken en/of veiligheidsbril dragen (4%) (figuur 4). Dit geeft aan dat de leerlingen de tips goed hebben onthouden en dat ze het belang van deze veiligheidsmaatregelen snappen en de intentie hebben om dit toe te passen.

### Afsteken van vuurwerk (n=203)

In december zei de helft (50%) van de kinderen dat ze gedurende de jaarwisseling van 2015/2016 zeker vuurwerk af gingen steken. Van de kinderen die dit zeker wisten, heeft 85% dat ook daadwerkelijk gedaan tijdens de jaarwisseling. Opvallend is dat van de kinderen die zeiden dat ze geen vuurwerk af wilden gaan steken uiteindelijk toch drie kwart (66%) dit wel heeft gedaan. Het is niet duidelijk waar dit door komt. In totaal heeft 74% van de kinderen vuurwerk afgestoken tijdens de jaarwisseling, wat ongeveer een kwart meer is dan de leerlingen die in eerste instantie vuurwerk af wilden gaan steken. Het is niet bekend wat voor soort vuurwerk dit is.

### Kennis over veilig afsteken van vuurwerk (n=203)

In december is aan de leerlingen gevraagd wat zij kunnen doen om vuurwerk veilig af te steken. Hierbij werd gevraagd om minimaal drie dingen op te noemen (open vraag). Voor de les in december noemden leerlingen een top 3, namelijk de volgende items: vuurwerkbril opzetten (26%), afstand houden (21%) en een aansteeklont gebruiken (14%). De leerlingen wisten op dat moment dus al redelijk veel over de eerste drie tips van de '4 vuurwerk veilig' les. Na de jaarwisseling is de leerlingen nog eens hetzelfde gevraagd. De volgorde van het item dat het meest werd genoemd is veranderd, maar dezelfde items staan nog steeds in de top 3: aansteeklont (27%), vuurwerkbril (27%) en afstand houden (18%) (figuur 5). In januari noemen significant meer kinderen het aansteeklont als hulpmiddel om vuurwerk veilig af te steken. Het lezen van de gebruiksaanwijzing wordt zowel in december als in januari niet veel genoemd.



### **Groepsdruk (n=203)**

Leerlingen werd een verhaal voorgelegd over groepsdruk. Hierbij werd een jongen door zijn vrienden overgehaald om vuurwerk af te steken terwijl hij dit eigenlijk helemaal niet wilde en gevaarlijk vond. Verreweg het grootste deel van de leerlingen gaf in december aan (81%) dat zij niet zouden bezwijken voor deze groepsdruk en hun eigen keuzes daarin wel konden maken. Een veel gehoord antwoord was dat “echte vrienden je niet dwingen”. De leerlingen die in december zeiden dat ze wel vuurwerk af zouden steken onder groepsdruk, zijn grotendeels dezelfde leerlingen als degenen die in januari hetzelfde antwoord gaven. Een kwart van de leerlingen zou nu echter niet toegeven aan de groepsdruk, terwijl ze dat in december wel zouden hebben gedaan.

### **Aansteeklont (n=203)**

In de meeste gevallen denken kinderen dat je vuurwerk het beste aan kan steken met een veiligheidslont. Dit blijkt dan ook uit het aantal keer dat de kinderen dit antwoord hebben gegeven (86%). Tijdens de jaarwisseling heeft 58% ook daadwerkelijk vuurwerk aangestoken met een aansteeklont. In 18% van de gevallen werd vuurwerk aangestoken met een aansteker. Vuurwerk aansteken met een sigaret of een kaars werd niet vaak als antwoord gegeven, zowel voor de kennis- als gedragsvraag niet.

### **Veiligheidsbril (n=203)**

In meer dan twee derde van de gevallen (69%) denken de kinderen dat het dragen van een veiligheidsbril tijdens zowel het afsteken en kijken naar vuurwerk de meest veilige keuze is. Dit laat zien dat veel kinderen de juiste kennis hebben over het dragen van een veiligheidsbril. Opvallend is dat, ondanks dat het antwoord ‘dragen van een veiligheidsbril tijdens afsteken én kijken naar vuurwerk’ de overhand heeft, maar 39% de bril ook daadwerkelijk tijdens de jaarwisseling heeft opgezet tijdens zowel afsteken als kijken naar vuurwerk. Twee tiende heeft helemaal geen vuurwerk aangestoken en 15% heeft de veiligheidsbril niet opgezet.

### **Afstand houden (n=203)**

Bijna driekwart van de leerlingen (72%) weet, nu ze de ‘4 vuurwerk veilig’ les hebben gehad, dat zij meer dan 8 meter afstand moeten houden van vuurwerk. Slechts een vijfde (21%) van de kinderen heeft ook daadwerkelijk meer dan 8 meter afstand gehouden. Wel heeft het grootste deel van de kinderen in ieder geval meer dan 2 meter afstand gehouden. Slechts een zeer klein deel ziet naar alle waarschijnlijkheid niet in dat afstand houden belangrijk is en staat dichterbij dan een meter van het vuurwerk (3%).

### **Gebruiksaanwijzing (n=203)**

Vóór de ‘4 vuurwerk veilig’ les gaf een derde (31%) van de leerlingen aan dat zij de gebruiksaanwijzing die op het vuurwerk staat lezen en opvolgen. Wel was er ook een grote groep die het bestaan van de gebruiksaanwijzing wel kenden, maar niet opvolgden (45%). Meer dan een tiende (12%) van de leerlingen wist op dat moment niet eens dat er een gebruiksaanwijzing op het vuurwerk aanwezig is. In januari is dezelfde vraag nog eens gesteld aan de leerlingen. Het aandeel leerlingen dat de gebruiksaanwijzing nu zowel leest als opvolgt is statistisch significant ( $p=0.01$ ) gestegen van 31% naar 43%. Leerlingen laten middels hun gedrag nu dus zien meer belang te hechten aan de gebruiksaanwijzing van het vuurwerk. In de lessen hebben zij dan ook te horen gekregen dat het belangrijk is om dit goed te lezen, omdat dit onder andere laat zien of het legaal of



illegaal vuurwerk betreft en omdat vuurwerk vaak verkeerd wordt afgestoken met lichamelijk letsel tot gevolg. Ook geeft nog maar een zeer klein deel (5%) van de leerlingen aan dat zij niet wisten dat er een gebruiksaanwijzing op het vuurwerk aanwezig is. Naast het feit dat meer leerlingen de gebruiksaanwijzing opvolgen, blijft er nog wel een groot deel over (33%) die de gebruiksaanwijzing niet opvolgt.

Van de leerlingen die de gebruiksaanwijzing in december wel heeft gelezen maar niet heeft opgevolgd, geeft in januari meer dan de helft aan dat zij de gebruiksaanwijzing nu wel opvolgen (53%). Ook hier heeft een goede verbetering plaatsgevonden op het gebied van gedrag ten aanzien van één van de '4 vuurwerk veilig' tips.

### **Toezicht tijdens het afsteken van vuurwerk**

Het grootste deel van de kinderen (59%) gaf in december aan dat als ze vuurwerk afsteken, ze dat alleen doen als er een volwassene bij is. Daarnaast geeft ook een groot deel van de kinderen aan dat zij dit niet altijd doen (39%). Tot slot is er maar een klein gedeelte van de kinderen die nooit een volwassene in de buurt hebben als zij vuurwerk afsteken (3%). In januari 2016 zijn deze aantallen niet zichtbaar veel gestegen of gedaald. Deze uitkomst betekent niet dat kinderen zich niet bewuster zijn geworden van het feit dat het belangrijk is dat er iemand ouder dan 18 jaar bij aanwezig is. Wel laat het zien dat de kinderen in de meeste gevallen zich al bewust zijn van het feit dat er een volwassene in de buurt moet zijn.

### **Conclusie effectevaluatie**

Samenvattend hebben de kinderen een positieve ontwikkeling doorgemaakt op het gebied van kennis over (veilig afsteken van) vuurwerk en gedragsverandering. Het is moeilijk aan te geven of deze positieve ontwikkeling alleen afkomstig is van de '4 vuurwerk veilig' les. Er kunnen meerdere factoren kunnen hebben meegespeeld die dit effect ondersteunen, bijvoorbeeld: de kinderen kunnen een televisieprogramma over vuurwerk hebben gezien of een ouder heeft hen informatie gegeven die tot gedragsverandering heeft geleid. Wel kan worden geconcludeerd dat in veel gevallen de leerlingen na de vuurwerk les bewuster zijn van (de gevaren van) vuurwerk, dat zij veel kennis hebben over vuurwerk en dat zij vaker veiligheidsmaatregelen treffen voor het afsteken of kijken naar vuurwerk.

Eén van de opvallende punten die uit de analyse naar voren is gekomen, is dat het kennisniveau van de leerlingen hoog ligt wat betreft het veilig omgaan met vuurwerk. Ze weten veel dingen op te noemen om vuurwerk veilig af te steken, zoals een veiligheidslont of een vuurwerkbril. Kinderen noemen ook significant vaker een veiligheidslont tijdens de 1-meting. Echter, als ze de keuze hebben tussen het gebruiken van bijvoorbeeld een aansteker, kaars of veiligheidslont, kunnen ze nog niet aangeven dat een veiligheidslont de enige veilige keuze is. Hiernaast is het bewustwordingsniveau van de kinderen vergroot met betrekking tot inzicht in het gevaar van vuurwerk en de gevolgen van het verkeerd afsteken van vuurwerk, zoals lichamelijk letsel.

Algemeen zien we dat er een verschil bestaat tussen kennis en gedrag: leerlingen weten vaak wel wat veilig is om te doen, maar ze vertonen nog niet allemaal het juiste gedrag.

Tussen beide meetmomenten in december en januari zijn echter wel veranderingen opgetreden in het gedrag van de kinderen.

Door een docent werd bijvoorbeeld aangegeven dat de leerlingen nu wel een veiligheidslont gebruiken en vuurwerkbril dragen, terwijl ze dit voor de les niet deden. Er is echter een groep die



de bril nog niet draagt. Om deze reden is het belangrijk om meer aandacht aan de veiligheidsbril te besteden in de les.

De kinderen geven aan dat ze veel hebben geleerd van de les en velen zouden na de '4 vuurwerk veilig' les anders omgaan met vuurwerk. Ook zouden maar weinig leerlingen door het voelen van groepsdruk vuurwerk af gaan steken, terwijl ze dit eigenlijk niet willen. Toch blijft het erg belangrijk om te benadrukken dat het niet stoer is om vuurwerk af te steken terwijl je dit niet wilt of nog nooit hebt gedaan. Tijdens de '4 vuurwerk veilig' les wordt op dit moment wel enige aandacht besteed aan dit fenomeen, maar dit zou een nog duidelijkere plek kunnen krijgen in het verhaal van de voorlichter. Positief is ook dat meer kinderen de gebruiksaanwijzing lezen nadat zij hierover informatie uit de les hebben gehad in december.

### **Over VeiligheidNL**

VeiligheidNL is een onafhankelijk expertisecentrum met de missie om ongevallen te voorkomen door veilig gedrag te stimuleren. We helpen mensen hun veiligheid te vergroten in en om het huis, maar ook op straat, op school en op het werk. We monitoren en signaleren ongevallen en letsels en onderzoeken welke vorm van preventie effectief is. Voor de monitoring is het Letsel Informatie Systeem (LIS) de basis, een registratiesysteem bij een representatieve steekproef van Spoedeisende Hulpafdelingen (SEH's) in Nederland, maar we rapporteren ook dodelijke ongevallen en ziekenhuisopnamen door letsels.

We ontwikkelen effectieve gedragsinterventies die praktisch, oplossingsgericht en op maat zijn en voeren deze ook deels uit. Ten slotte delen wij onze kennis en kunde direct met onze doelgroepen of via professionals, samenwerkingspartners en ambassadeurs. We werken voor en met overheden, bedrijven, zorgverleners en particulieren.